

Tadeusz Sarnowski

W trosce o wyższą jakość pracy radcy prawnego

Palestra 21/5(233), 81-86

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

swoisty „przedsąd”, bezwzględnie wiążący sędziego, co prowadzi do pewnego pomniejszenia roli sędziego, lub też za oczywistą niesłuszność, co znów powoduje skupienie uwagi na zwalczaniu rozstrzygnięcia sądu rewizyjnego i w konsekwencji do niedoceniaenia tych wskazań. W każdej z tych konfiguracji dochodzi do pewnych niezgodności procesowych i spięć, zupełnie niepotrzebnych i możliwych do uniknięcia.

3. Jak wynika z badań i obserwacji adwokatury, praktyka stosowania obowiązujących przepisów jest różna. Z reguły przydziela się sprawę temu samemu referentowi, nawet mimo jego oporu, ale zdarza się, że przewodniczący wydziału uwzględnia życzenie sędziego i w razie odmowy przydziela sprawę innemu sędziemu. Obserwuje się też fakty, że któraś ze stron procesowych specjalnie ubiega się o zmianę sędziego referenta, stosując formy zarówno procesowe (wniosek o wyłączenie) jak i pozaprocesowe (prywatne prośby i rozmowy). Nie zawsze zabiegi te zasługują na aprobatę i nie zawsze są one uwzględniane. Trzeba również podnieść, że zdarza się, iż sędzia referent sam ubiega się o przydzielenie mu omawianej tu sprawy, stwarzając pozory jakiegoś osobistego zainteresowania. Ponieważ każda z tych stosowanych form budzi różne skojarzenia, nie zawsze przy tym obiektywne dla organów wymiaru sprawiedliwości — sprawa wymaga radykalnego rozwiązania przez zmianę przepisów k.p.c. i powrót do rozwiązania z roku 1958, co ujednolici zarazem przepisy k.p.k. i k.p.c. Jeżeli na gruncie k.p.k. sprawa innego składu sądu jest od lat uregulowana i w odpowiedni sposób stosowana, to również i w procedurze cywilnej powinno się stosować analogiczne rozwiązanie.

Alojzy Jeziorski

TADEUSZ SARNOWSKI

W trosce o wyższą jakość pracy radcy prawnego

Socjalistyczny rozwój społeczno-gospodarczy kraju wymaga mobilizacji i optymalnego wykorzystania wszelkich rezerw sił i środków doskonalenia systemu zarządzania oraz kierowania w zakresie sposobów i metod działania. Taki właśnie kierunek działania został nakreślony uchwałami VII Zjazdu PZPR oraz V i VI Plenum KC PZPR i ma na celu realizację zadań w zakresie poprawy życia społeczeństwa, a także ma służyć życiowym interesom obywatela oraz pogłębiać elementy socjalistycznej demokracji. Ważnym zadaniem w doskonaleniu stylu pracy administracji centralnej, terenowej i gospodarczej będzie dalsze uproszczenie i unifikacja przepisów, tudzież likwidowanie wszelkich przejawów formalizmu i biurokracji. Adwokaci-radcowie prawni — zarówno z racji sprawowanych funkcji, jak i z poczucia obywatelskiego obowiązku i troski o dalszy pomyślny rozwój kraju — pragną na polu swojej pracy, mianowicie obsługi prawnej jednostek uspołecznionych, dokonać analizy sytuacji i przeglądu wykorzystania prawa w zabezpieczeniu praworządnej gospodarności i zwiększeniu świadomości dyscypliny finansowo-gospodarczej.

Adwokatura, która skupia w swych szeregach około 1100 radców prawnych, jest żywo zainteresowana sytuacją i pracą tej właśnie grupy kolegów, jej przydatnością

i maksymalnym wykorzystaniem przy realizacji celów społeczno-gospodarczych kraju, kształtowaniu form demokracji socjalistycznej, a także przy dalszym unifikowaniu i doskonaleniu prawa oraz podniesieniu zarazem rangi i autorytetu zawodu radcy prawnego. Kierując się tymi motywami, organy samorządu adwokackiego zorganizowały w dniu 29 stycznia br. naradę Komisji do spraw radców prawnych przy Naczelnej Radzie Adwokackiej z udziałem przewodniczących komisji przy wojewódzkich radach adwokackich. W naradzie wziął także udział Minister Sprawiedliwości prof. dr hab. Jerzy Bafia oraz Prezes NRA adw. dr Zdzisław Czeszejko. Naradzie przewodniczył adw. Tadeusz Sarnowski.

Podstawę do dyskusji na naradzie stanowiły tezy referatu pt. „Rola i zadania adwokatów radców prawnych w ochronie interesów prawnych uspołecznionych jednostek organizacyjnych oraz w rozwijaniu i doskonaleniu prawa”. W toku dyskusji zwracano uwagę na występujące trudności w pracy komórek obsługi prawnej oraz analizowano przyczyny tych trudności, wskazując jednocześnie na środki i metody, za pomocą których można by było wiele z występujących niedociągnięć/zlikwidować z jednoczesnym podniesieniem jakości pracy radców prawnych i ich autorytetu, a także wykorzystać maksymalnie tę znaczną grupę prawników o wysokich kwalifikacjach zawodowych oraz zaangażowaniu społecznym i politycznym do realizacji programu ogólnonarodowego, dalszego dynamicznego rozwoju gospodarczego kraju.

Dla realizacji tych celów ogromne znaczenie ma sprawa fachowej obsługi prawnej jednostek uspołecznionych, unifikacja i doskonalenie prawa, a także sprawa wyrobienia w społeczeństwie przekonania o potrzebie szanowania prawa i przestrzegania go w działalności jednostek uspołecznionych zarówno w ich wzajemnych stosunkach umownych, jak i w stosunkach z obywatelami i pomiędzy tymi obywatelami.

Prawidłowa działalność organów administracji państwowej i przedsiębiorstw oraz innych jednostek uspołecznionych oparta jest na posługiwaniu się i przestrzeganiu norm prawnych, niejednokrotnie rozproszonych w różnych aktach prawnych, publikowanych i nie publikowanych. Dodatkowe trudności powstają w czasie praktycznego stosowania przepisów mało precyzyjnych, zawiłych i niejasnych, stwarzających duże trudności interpretacyjne. Dlatego też organy administracji państwowej i jednostki uspołecznione muszą korzystać z pomocy prawnej ekspertów w różnych dziedzinach prawa. Niedobory kadrowe w zapewnieniu wszystkim potrzebującym organizacjom należytej obsługi prawnej oraz zróżnicowany bardzo poziom zawodowy radców prawnych powiększają tylko kłopoty i utrudniają prawidłową działalność administracyjną i gospodarczą. Wymagania stawiane radcom prawnym są dziś duże i będą w przyszłości jeszcze większe w miarę dalszego usprawniania systemu zarządzania, który już dziś niezbędnie potrzebuje dobrze zorganizowanej i sprawnej oraz wysoko kwalifikowanej obsługi prawnej, oraz w miarę rozwoju stosunków prawnych i międzynarodowych. Aby sprostać tym wymaganiom na dziś i na jutro konieczne jest zapewnienie odpowiedniego dopływu do tego zawodu młodych kadr. Praktyczne szkolenie, doskonalenie zawodowe oraz stworzenie form organizacji i wykonywania zawodu radcy prawnego i kontroli zawodowej stworzą radcy prawnemu warunki i możliwości do wykonywania pracy na wysokim poziomie zawodowym oraz zgodnie z potrzebami rozwoju społeczno-gospodarczego kraju, poziomu wiedzy i kultury społeczeństwa.

Dla prawidłowego więc wykonywania i poziomu obsługi prawnej istotne znaczenie ma, jak zaznaczono wyżej, właściwy dobór czy dopływ i szkolenie młodych kadr. Przypadkowość wyboru zawodu radcy prawnego, brak odpowiednich pre-

dyspozycji psychicznych do żmudnej i trudnej pracy oraz brak zamiłowania do tego zawodu — to częste przyczyny niepowodzeń i trudności, które nie pozwalają niejednokrotnie na osiągnięcie w tym zawodzie wysokiego poziomu wiedzy prawniczej i pozycji. Dlatego też do aplikacji radcowskiej powinni być dopuszczeni wyłącznie kandydaci spośród referentów prawnych, którzy rokują przydatność do pracy w tym zawodzie. Aplikacja radcowska powinna być wszechstronna i powiązana integralnie z przyszłymi zadaniami i czynnościami zawodowymi. Aplikacja powinna więc uwzględniać w szkoleniu zarówno teorię jak i praktykę w zakresie stosowania prawa materialnego i formalnego w sądach, arbitrażu, prokuraturze, a także w wydawanych opiniach i udzielanych poradach prawnych. Ważna jest tu ogromnie metodologia pracy radcy prawnego. Jakże często jesteśmy świadkami zakłopotania i nieporadności radców prawnych w procesach sądowych, w których reprezentowali oni jednostki uspołecznione, dochodzące od sprawców zagarnięcia mienia czy spowodowania niedoboru odszkodowań z powodu szkód wyrządzonych w mieniu społecznym.

Dla udzielenia właściwej porady prawnej, wydania opinii prawnej czy przygotowania sprawy do wniesienia jej do arbitrażu lub sądu istotne znaczenie ma zebranie przez radcę prawnego wyczerpujących informacji o stanie faktycznym sprawy oraz zgromadzenie odpowiedniej dokumentacji. Radca prawny w takich sytuacjach powinien zwięźle sformułować pytania i sprecyzować żądanie co do złożenia mu przez odpowiednią komórkę organizacyjną dokumentów niezbędnych do udowodnienia słuszności roszczenia. Niewłaściwie ustalony stan faktyczny, niepełna dokumentacja są częstymi przyczynami przewlekłości procesu, wydawania błędnych opinii prawnych i — co gorsza — także przegrania procesu oraz narażenia przedsiębiorstwa na zbędne koszty. Istotne znaczenie w działalności radcy prawnego w tej dziedzinie ma także prawidłowa ocena roszczeń pod względem prawnym. Radca prawny powinien mieć odwagę przeciwstawić się kierowaniu do sądu czy do arbitrażu spraw nie mających właściwego uzasadnienia prawnego, wnoszonych tylko po to, żeby przedsiębiorstwo miało dla siebie „podkładkę” w formie wyroku czy innego orzeczenia.

Duże trudności mają młodzi, a często nawet starsi stażem radcowie prawni w prawidłowym spełnianiu obowiązków w zakresie ochrony mienia społecznego w toku postępowania egzekucyjnego. Trudności te wynikają z faktu niedostatecznej praktycznej znajomości postępowania egzekucyjnego, a w szczególności toku pracy organów komorniczych, co powoduje często zawieszenie postępowania lub jego umorzenie, nie mówiąc już o zbytnej przewlekłości postępowania.

Egzekucję wierzytelności jednostek uspołecznionych prowadzą głównie księgowi zgodnie z postanowieniami uchwały nr 210 Rady Ministrów z dnia 24 sierpnia 1973 r. w sprawie głównych księgowych i dyplomowanych biegłych księgowych oraz badania i zatwierdzania rocznych sprawozdań finansowych państwowych jednostek organizacyjnych (Mon. Pol. Nr 37, poz. 226). Uchwała ta ustala w § 2, że do obowiązków głównego księgowego należy m.in. skuteczna ochrona mienia społecznego i terminowe rozliczanie osób odpowiedzialnych majątkowo za to mienie, a także prawidłowe i terminowe dochodzenie roszczeń oraz terminowe ściąganie prawomocnie zasądzonych należności. Ale mimo jednoznacznego brzmienia powyższego przepisu czynniki kontrolne, jak np. organy kontroli finansowej czy organy prokuratorskie, z reguły nie dostrzegają tego przepisu i obciążają winą, za niedostateczną skuteczność egzekucji wyłącznie radców prawnych.

Ramy niniejszych rozważań nie pozwalają na szersze rozwinięcie tego tematu. Jest rzeczą oczywistą, że również na radcach prawnych ciążyą określone obowiązki

w zakresie czuwania nad postępowaniem egzekucyjnym, jednakże istota problemu sprowadza się tutaj do prawidłowego rozgraniczenia obowiązków i odpowiedzialności pracowników zobowiązanych do prowadzenia tych spraw. A powinno to nastąpić na podstawie wytycznych zawartych w pismach okólnych Prezesa Rady Ministrów nr 19 z dnia 22.II.1966 r. i nr 60 z dnia 11.VII.1968 r. Pomoc ze strony radcy prawnego jest niezbędna przy sporządzaniu wniosku o wszczęcie i przeprowadzenie egzekucji, a także w toku tych czynności wtedy, kiedy powstaną przeszkody utrudniające lub uniemożliwiające czynności egzekucyjne. Dzieje się to najczęściej w sytuacji, gdy dłużnik zmienia swe miejsce pracy lub ukrywa się albo gdy są trudności w ustaleniu majątku, z którego można by prowadzić egzekucję. W toku aplikacji radcowskiej należałoby więc w programach szkolenia uwzględnić w większym stopniu przeszkolenie przyszłego radcy prawnego w czynnościach związanych z egzekucją wierzytelności przedsiębiorstwa.

Przy okazji należy wspomnieć, że istnieje duża niechęć radców prawnych do wnoszenia powództw cywilnych oraz do udziału radcy prawnego w postępowaniu karnym w charakterze posiłkowym. Niechęć ta w ogromnej większości wypadków wynika z faktu niedostatecznej znajomości praktycznej prawa materialnego karnego oraz procedury karnej. Również więc na ten wycinek działalności radcy prawnego w toku aplikacji należałoby zwrócić większą uwagę.

Wydaje się, że dla osiągnięcia celu lepszego, praktycznego przygotowania do zawodu radcy prawnego staje się rzeczą niezbędną, żeby aplikacja radcowska odbywała się dla przyszłych radców prawnych w jednostkach organizacyjnych pod bezpośrednim kierunkiem doświadczonego radcy prawnego-patrona według ustalonego programu, który by przewidywał pracę przygotowawczą w sądzie, prokuraturze i w arbitrażu oraz pod nadzorem powołanej do tego organizacji państwowej. Ten system aplikacji miałby jeszcze i tę zaletę, że pozwoliłby na zaznajomienie się z dobrze zorganizowanym warsztatem pracy oraz na lepsze kształtowanie postawy etycznej i społeczno-politycznej przyszłego radcy prawnego.

Dalszym ważnym czynnikiem mającym na celu podniesienie jakości pracy radcy prawnego jest bieżące uzupełnianie wiedzy i doskonalenie zawodowe czynnych już radców prawnych. Praktycznie biorąc, doskonalenie takie w stosunku do ogółu radców prawnych nie istnieje. Znacznie jest lepsza sytuacja pod tym względem, jeżeli chodzi o radców prawnych-adwokatów, dla których samorząd adwokacki organizuje różne formy doskonalenia w ramach kilkudniowych konferencji czy sympozjów. Jest rzeczą niewątpliwą, że prawidłowe wykonywanie zawodu radcy prawnego jest niemożliwe bez systematycznego samokształcenia i doskonalenia zawodowego. Organy samorządu adwokackiego, realizując program działania kadencyjnego uchwałą Prezydium NRA z dnia 24 lutego 1977, zaleciły radom adwokackim wykorzystanie opracowanych przez Komisję d/s radców prawnych przy NRA zasad doskonalenia zawodowego adwokatów-radców prawnych. Dalsza stagnacja w tej dziedzinie musiałaby sprowadzić radcę prawnego do roli urzędnika niższego szczebla i do obniżenia poziomu obsługi prawnej. Sprawa doskonalenia zawodowego ogółu radców prawnych mogłaby być rozwiązana — w miarę skutecznie — w ramach postulowanej samorządności radców prawnych.

Do podniesienia kwalifikacji zawodowych radców prawnych nieadwokatów mogłaby się przyczynić również możliwość wpisu na listę adwokatów pod warunkiem sprawdzenia przez samorząd adwokacki określonych, a nie objętych przez egzamin radcowski umiejętności zawodowych. Kierownictwa państwowych jednostek organizacyjnych cenią wysoko radców prawnych adwokatów; dotyczy to szczególnie radców prawnych zatrudnionych w handlu zagranicznym, w ubezpieczeniach i w tych dziedzinach działalności, w których dochodzi do tzw. styku z zagranicą.

Pożądanе jest również, aby w wielkich organizacjach gospodarczych radcowie prawni mieli kwalifikacje adwokata.

Dla prawidłowego spełnienia doniosłych i rozległych zadań ciężących na radcy prawnym niezbędne jest posiadanie autorytetu opartego na głębokiej wiedzy, na ciągle rozwijanej umiejętności stosowania prawa, a także na wysoce etycznej i społecznej postawie. Autorytet nie powstaje sam z siebie. Nie zapewniają go również żadne rozwiązania prawne. Autorytet musi być wypracowany przez samego radcę prawnego, który powinien stale troszczyć się o jego uzyskanie i utrzymanie na przyszłość. Autorytet bowiem można łatwo utracić, ale trudno odzyskać.

Radca prawny, który ma taki autorytet, cieszy się w zakładzie pracy powagą i zaufaniem kadry kierowniczej oraz pracowników. Rzetelność i zgodność z prawem udzielanych porad i opinii prawnych, staranność w przygotowaniu i prowadzeniu procesów sądowych i arbitrażowych, znajomość problematyki przedsiębiorstwa, jego trudności i kłopotów oraz zaangażowanie się w ich rozwiązanie pod względem prawnym — to najlepsza droga do zdobycia autorytetu. Nie bez znaczenia będzie tu również należyta postawa społeczna, godność oraz właściwe postępowanie i zachowanie w stosunkach z pracownikami zakładu pracy. Autorytet radcy prawnego przyczynia się do lepszego stosowania i poszanowania prawa, często zapobiega konfliktom wewnątrzzakładowym pomiędzy pracownikami a przedsiębiorstwem. Jak wielką rolę odgrywa autorytet radcy prawnego, niech świadczy następujący, nie odosobniony bynajmniej, przykład z praktyki pracy radcy prawnego. Jedna ze spółdzielni mająca u siebie obsługę prawną została pozwana do sądu o odszkodowanie w wysokości kilkuset tysięcy złotych. Sprawa była dość skomplikowana. Zarząd spółdzielni postanowił powierzyć prowadzenie tego procesu nie radcy prawnemu spółdzielni, lecz radcy prawnemu-adwokatowi z innego przedsiębiorstwa. Na pytanie, dlaczego spółdzielnia nie korzysta z usług własnego radcy prawnego, padła następująca odpowiedź: „Nie mamy zaufania i pewności, czy nasz radca prawny poprowadzi tę sprawę prawidłowo”. Opinia ta — trzeba uczciwie stwierdzić — była uzasadniona. Radca prawny spółdzielni bowiem nie tylko nie miał niezbędnego autorytetu, ale ponadto wiele było w stosunku do niego zastrzeżeń co do prawidłowości wydanych przezeń opinii prawnych i w ogóle co do jego wiedzy prawniczej.

W zakresie doskonalenia i rozwijania prawa rola radców prawnych — jak dotychczas — jest raczej znikoma. A jest to wielka szkoda dla systemu prawnego. Jest bowiem rzeczą wiadomą, że stosowanie obowiązującego prawa w różnych dziedzinach i stanach faktycznych pozwala radcy prawnemu wcześniej uświadomić sobie ewentualną niedoskonałość i nieadekwatność przepisów w zestawieniu z potrzebami rozwijającego się życia społeczno-gospodarczego. Radca prawny w swej codziennej praktyce ma ułatwioną możliwość uchwycenia momentu, gdy przepis zamiast stymulatora rozwoju staje się hamulcem zarówno ze względu na przestarzałą treść, jak i ze względu na wadliwą formę czy luki, bądź nawet ze względu na zbytnią sztywność rozwiązań w zestawieniu z dynamiką rozwoju oraz niewłaściwą interpretacją aktów niższego rzędu. Radca prawny powinien sygnalizować swoje spostrzeżenia w tym względzie właściwym organom sprawującym nadzór nad obsługą prawną.

Dla prawidłowego funkcjonowania obsługi prawnej podstawowe znaczenie mają prawne rozwiązania dotyczące organizacji i działania tej obsługi oraz jej podporządkowania. Uchwała nr 533 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 1961 r. w sprawie obsługi prawnej przedsiębiorstw państwowych, zjednoczeń oraz banków państwowych (Mon. Pol. Nr 96, poz. 406) i wydane na jej podstawie przepisy wykonawcze w formie zarządzenia Prezesa Rady Min. z dnia 3 lipca 1962 r. w sprawie ogólnych

zasad organizacji obsługi prawnej przedsiębiorstw państwowych, zjednoczeń i banków państwowych (M. P. Nr 57, poz. 270) w ciągu ostatnich kilkunastu lat spełniły niewątpliwie swoje zadanie, lecz dziś są już niedostosowane do potrzeb. Dlatego niezbędne jest obecnie dostosowanie modelu obsługi prawnej i statusu radcy prawnego do aktualnych potrzeb i przyszłego rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Formy organizacyjne działalności radców prawnych powinny być tego rodzaju, żeby umożliwiały i ułatwiały osiąganie przez tę grupę zawodową zakresłego jej celu działalności dla tym większej korzyści społecznej. Do najistotniejszych postulatów w zakresie wymienionych wyżej rozwiązań zaliczyć należy: właściwy dobór i system szkolenia młodych kadr, usytuowanie organizacyjne radcy prawnego przez podporządkowanie bezpośrednio dyrektorowi zakładu pracy, zagwarantowanie stabilności oraz niezawisłości w zakresie wydawanych opinii prawnych, odpowiednie wynagrodzenie, rozkład czasu pracy w zakładzie uwzględniający specyfikę pracy radcy prawnego, organizacja systematycznego doskonalenia zawodowego, system kontroli pracy radcy prawnego i zasady jego odpowiedzialności dyscyplinarnej. Model przyszłego prawnego uregulowania obsługi prawnej powinien zapewnić najbardziej efektywne współdziałanie w przestrzeganiu porządku prawnego w obsługiwanych jednostkach, w ochronie i rozwijaniu uspołecznionej gospodarki, kształtowaniu dyscypliny finansowej i pożądaných postaw. Rozwiązania powyższe będą zależne od wyciągnięcia praktycznych wniosków z obecnego stanu w zakresie faktycznych potrzeb kadrowych, prawidłowego doboru oraz — przy oparciu się na systemie umownym — podnoszenia jakości obsługi prawnej, organizacji doskonalenia zawodowego i kształtowania właściwych postaw etyczno-zawodowych.

Sfera stosunków objętych działalnością radców prawnych jest bardzo szeroka. Kształtowanie przez obsługę prawną stosunków gospodarczych na podstawie systemu umownego oraz poczynania organów władzy w ramach obowiązującego prawa są integralnie związane z ogółem stosunków prawnych oraz z rolą i rangą prawa w państwie. Dlatego też niezbędne staje się pogłębianie związku działalności obsługi prawnej z resortem sprawiedliwości, sterującym stosowaniem prawa w państwie. Pozwoliłoby to na stworzenie jednolitego ośrodka dyspozycyjnego w zakresie tworzenia prawa i jego wykładni na użytek gospodarki, jednostek uspołecznionych i organów władzy.

Ważność problemu, ogólnopaństwowy zasięg i kompleksowy charakter zagadnienia, a także potrzeba określenia podstawowych obowiązków i uprawnień radców i referentów prawnych wskazują na potrzebę wydania w omawianych sprawach aktu normatywnego rządu ustawy. Postulat ustawowego normowania problematyki obsługi prawnej wynika zarówno z uchwały VIII Zjazdu ZPP jak i z decyzji nr 93/72 Prezydium Rządu oraz uchwały nr 46/74 Rady Ministrów.

Z NOTATNIKA OBROŃCY

Uwagi na temat art. 209 i 218 k.p.k.

Jednym z poważniejszych osiągnięć nowej ustawy karno-procesowej jest wprowadzenie przez tę ustawę zmiany kryteriów stosowania aresztu tymczasowego. Zmiany te stwarzają zdecydowanie lepsze warunki realizowania w toku procesu karnego zasad humanizmu. Zmiany te — to przede wszystkim wprowadzenie no-